

2025-09-15

Kn.registrator@regeringskansliet.se

Energi- och näringsminister Ebba Busch

Klimat- och miljöminister Romina Pourmokhtari

Öppet brev med anledning av läget för den småskaliga vattenkraften

Sammanfattning: En akut hemställan om räddning av den småskaliga vattenkraften – regeringens misslyckade åtgärder och hotande konsekvenser

Svensk Vattenkraftförening (SVAF) riktar med detta öppna brev en allvarlig kritik mot regeringens hantering av omprövningarna av miljövillkor för den småskaliga vattenkraften. Trots tydliga åtaganden i Tidöavtalet om att värna elförsörjning, skydda små aktörer från orimliga kostnader och beakta kulturhistoriska värden, har regeringens beslut under pausen från slutet av 2022 till juni 2025 inte bara misslyckats med att stödja branschen – de har i stället förvärrat läget. SVAF konstaterar att de ändringar som infördes genom beslut den 26 maj och 19 juni 2025, vilka möjliggjorde återstarten av omprövningarna den 1 juli 2025, aktivt missgynnar småskalig vattenkraft och riskerar att leda till utrivning av hundratals anläggningar, konkurser bland bolag och privatpersoner, samt en irreversibel förlust av en decentraliserad, hållbar energikälla som bidrar till Sveriges energioberoende, lokala samhällsnyttor och beredskap.

Som en konsekvens av ofullständiga författningsändringar har Vattenkraftens miljöfond återigen pausat utbetalningarna av medel ur fonden fram till 1 mars 2026. Inrättande av Vattenkraftens miljöfond utgör en hörnpelare för omprövningen av vattenkraften. Ändrade ersättningsnivåer eller i värsta fall nerläggning av fonden skulle omöjliggöra fortsatt omprövning på ett rättssäkert sätt.

Detta brev, riktat till Regeringskansliet och Riksdagens ledamöter, bygger på en detaljerad analys av nio grundläggande punkter som SVAF identifierade i remissyttrande 2024-11-21 över Regeringens PM ”Bättre förutsättningar för vattenkraftens omprövning”. Punkterna är avgörande för branschens överlevnad, och kontrasterar regeringens påståenden i en promemoria från Klimat- och näringslivsdepartementet den 22 maj 2025. Med tanke på de verkliga konsekvenserna, pågående debatt och rapporter om rivningar av småskalig vattenkraft trots en utmanande situation för Sveriges elsystem, uppmanar SVAF till omedelbara och nödvändiga korrigeringar för att undvika att utrivningarna fortskrider. Om inga ändringar kommer till stånd kommer omprövningen med all säkerhet haverera på riktigt denna gång.

Bakgrund

Svensk Vattenkraftförening (SVAF) kan konstatera att den småskaliga vattenkraften har varit en fråga som regeringen inte har tagit lätt på utan tvärtom synes det vara något som regeringen värnar om. Från Tidöavtalet går att läsa att:

”Omprövningen av miljö tillstånd för vattenkraften pausas tills det är kartlagt vilka konsekvenser omprövningen får för elproduktionen. Ett nytt regelverk för omprövning tas fram som säkerställer att intresset av elförsörjning väger mycket tungt, samtidigt som småskaliga aktörer inte får helt orimliga kostnader för nyprövning. Prövningen ska ta hänsyn till fiskvandringar, men också återskapandet av strömmande vatten i fler tidigare torrlagda strömfåror. Det är också angeläget att ta hänsyn till att vissa äldre vattenkraftverk i sig utgör kulturhistoriskt värdefulla miljöer”.

Det var även regeringen som tog beslutet om paus i omprövningarna i slutet av 2022 och sedan kom det under ca 2,5 år pågå arbete med att göra diverse utredningar, ta fram förslag till ändringar av regler kopplade till omprövningarna. Under pausen kan SVAF även notera att företrädare för regeringen vid ett antal tillfällen uttryckte det som att man värnade den småskaliga vattenkraften och att målet med pausen bland annat var att säkerställa att inte den småskaliga vattenkraften skulle komma att rivs ut. Särskilt tydlig anser SVAF att Ebba Busch (KD) var då hon som svar på fråga ställd av ett regionråd vid ett möte i Kalmar hösten 2024 angav att:

”Vi bereder den här frågan just nu, den ligger på mitt bord. Och mitt svar är, vi kommer att rädda den småskaliga vattenkraften, annars kan vi avgå”.

Tecken på att regeringen avsåg återkomma med förslag till ändringar av reglerna kopplade till omprövningarna kom sedan under våren 2025 där beslut togs 26 maj och 19 juni. Det är det sistnämnda beslutet som i praktiken innebär regeringens ändringar som motiverar återstarten av omprövningarna.

Efter det första regeringsbeslutet tog SVAF del av en skrivelse från Klimat- och näringslivsdepartementet, daterad den 22 maj 2025, där det lämnas en redogörelse för vilka åtgärder som vidtagits av regeringen som gagnar den småskaliga vattenkraften. Det rör sig om totalt nio punkter som utgår från det yttrande som SVAF lämnade in i remissen kopplad till PM:en ”Bättre förutsättningar för vattenkraftens omprövning”. SVAF angav i sitt yttrande de nio punkterna och betecknade dessa som nio grundläggande punkter som måste ändras radikalt för att småskalig vattenkraft ska kunna finnas kvar. Åtgärd av de nio punkterna är även en förutsättning för en fungerande och rättssaker omprövningen. I Regeringens PM från den 22 maj 2025 förs en argumentation som hävdar att alla de aktuella punkterna är hanterade via åtgärder från regeringens sida.

När nu regeringens beslut kring ändringar av reglerna kopplade till omprövningarna är fattade och omprövningarna återupptagna så anser SVAF att det går att konstatera att det som anges i

aktuell PM inte är korrekt, de åtgärder som regeringen har vidtagit under pausen har inte gagnar den småskaliga vattenkraften alls. I stället har regeringens åtgärder och avsaknad av sådana åtgärder lett till att förutsättningarna för den småskaliga vattenkraften är sämre idag än innan pausen. Läget för den småskaliga vattenkraften är så pass allvarligt att om inget görs riskerar hundratals anläggningar att rivas ut, bolag och privatpersoner gå i konkurs och den småskaliga vattenkraften som företeelse riskerar att försvinna

Denna slutsats är den enda rimliga anser SVAF och för att klargöra varför det är på detta sätt så görs nedan en återkoppling till de slutsatser som framgår av PM:en från i maj kring de nio punkterna.

1. Alla väsentliga regler måste stå i lag eller förordning, myndigheterna får inte fortsätta missbruka tolkningsutrymmet

Från PM:en:

”De författningsförslag som har remitterats i promemorian Bättre villkor för vattenkraftens omprövning, och som har eller kommer att beslutas framöver, innebär en mer detaljerad reglering som är bindande för de myndigheter som genomför ramdirektivet för vatten”.

SVAF:s kommentar:

Denna slutsats är inte med verkligheten överensstämmande. Till att börja med kan konstateras att de ändringar som gjorts i vattenförvaltningsförordningen är ytterst tolkningsbara och öppna för att enskilda handläggare ska kunna tillse att det faktiska utfallet missgynnar småskalig vattenkraft. Att en handläggare skulle komma till denna slutsats är vidare inte så konstig med tanke på att ändringarna som gjorts i 4 kap. i vattenförvaltningsförordningen enbart kommer att få som konsekvens att de vattenförekomst där storskaliga vattenkraft finns och som inte redan idag är klassade som kraftigt modifierade (KMV) kommer att erhålla denna klassning. För alla mindre anläggningar så finns dock ingen hjälp att få. Varför det är på detta sätt har SVAF i detalj beskrivet i yttrandet över PM:en Bättre förutsättningar för vattenkraftens omprövning. Kortfattat kan sägas att det handlar om att man från regeringens sida valt att formulera ändringarna i aktuell förordning på ett sådant sätt att de endast passar för storskalig vattenkraft.

Det går vidare att redan med grund i regeringens egna åtgärder konstatera att slutsatsen kring punkten 1 inte är korrekt med tanke på att regeringen i sitt uppdrag till Affärsverket svenska kraftnät och Statens energimyndighet (KN2025/01564) den 7 augusti 2025 angett att skälet till den av regeringen beställda utredningen är att:

”Regeringen ser mot bakgrund av det ovan anförda ett behov av att identifiera och sammanställa vattenkraftsanläggningars nyttor på nationell, regional och lokal nivå för att säkerställa nödvändig kunskap och hänsyn till elförsörjnings- och elberedskapsförmågeperspektivet. Myndigheterna ska beskriva dessa nyttor och utarbeta en metodik som kan tillgängliggöras

genom ett uppdaterat stödmaterial med syfte att hjälpa kommuner, regioner och andra berörda att värdera vattenkraftens bidrag inom ramen för sin energi- och beredskapsplanering”.

Hur det kommer sig att denna utredning ens behövs, än mindre varför uppdraget är specificerat på det sätt som har angetts, om de ändringar som regeringen meddelade fungerar på det sätt som anges i PM:en från maj 2025 är en gåta för SVAF. Snarare är det självklart så att behovet av utredningen från SvK och STEM föreligger eftersom regeringens beslutade ändringar inte adresserar den fråga som SVAF har framfört.

2. Alla samhällsnyttor av vatten i vattendirektivet måste beaktas på lokal, regional och nationell nivå.

Från PM:en:

”Förslagen till ändrade bestämmelser i den remitterade promemorian är av betydelse för avvägningen mellan behovet av åtgärder som förbättrar vattenmiljön och behovet av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Andra samhällsnyttor beaktas av myndigheterna inom ramen för normsättningen och av domstolen i den enskilda prövningen”.

SVAF:s kommentar:

Den första delen av vad som anges i PM:en avser de ändringar som sedermera beslutades av regeringen avseende reglerna i 4 kap. vattenförvaltningsförordningen. Dessa ändringar medför enbart förbättringar i de fall där det kan sägas pågå ”lagring av vatten för kraftproduktion” samt att alla de tre punkter som anges i 4 kap. 3 a § är uppfyllda. Kombinationen av dessa skrivningar är sådana att det endast är stora kraftverk med tillhörande regleringsmagasin som har nytta av paragrafen, alla andra typer av anläggningar eller storlekar faller utanför. Så kort sagt, regeringens ändringar medför ingen förbättring för småskalig vattenkraft.

SVAF kan även konstatera att vad som anges i andra delen av skrivningen inte är korrekt. På vilket sätt som någon endaste myndighet kan sägas beakta andra samhällsnyttor är för SVAF oklart, det är enbart miljönyttan som är i fokus vid normsättningen. Vad gäller prövningen i domstolen så gäller definitivt att det inte sker någon avvägning mot andra samhällsnyttor. En talan om omprövning för moderna miljövillkor är en för domstolarna särskild typ av prövning som enbart handlar om att domstolen ska meddela de villkor som krävs för att verksamheten ska anses uppfylla moderna miljövillkor. Prövningen har ingen annan funktion och därmed finns inte heller någon som helst möjlighet för domstolen att beakta något annat. Avvägningar av den typ som anges i PM:en kan endast göras i samverkan, har den inte skett där är det för sent.

3. Kraftigt modifierat vatten ska användas fullt ut

Från PM:en:

”Flera förordningsförslag i remisspromemorian syftar till att säkerställa att möjligheten att förklara vattenförekomster som kraftigt modifierade (KMV) används fullt ut:

Den 22 maj 2025 beslutade regeringen förordningsändringar som innebär att en skyldighet införs för vattenmyndigheterna att, under den samverkan som sker innan verksamhetsutövare ska ge in ansökan om omprövning, se över klassificeringar och miljökvalitetsnormer för berörda vattenförekomster, inklusive bedöma om en vattenförekomst kan förklaras som kraftigt modifierad (KMV). Detta ska bidra till att säkerställa att verksamheterna prövas mot rätt kravnivå. Vidare införs skyldigheten att vid sådan översyn, inom ramen för beslut om KMV och mindre stränga krav, särskilt beakta intresset av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel för att bidra till att säkerställa att vattenkraftens förmågor i kraftsystemet, såsom elproduktion, elberedskap och reglerkraft, inte försämras.

Det remitterade förordningsförslaget om väsentligt ändrad fysisk karaktär är under fortsatt beredning.

I regeringsuppdraget om att se över HARO-värdena och ta fram vägledning anges att vägledningen bland annat ska inkludera en beskrivning av hur ett förenklat KMV-förklarande av ytvattenförekomster till följd av vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel kan tillämpas. Vägledningen ska även beskriva hur vattenmyndigheterna ska redovisa bedömningar och resultat när de beaktar intresset av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel vid arbetet med bl.a. KMV-förklarande, samt beskriva det underlag i form av analyser och bedömningar om hur föreslagna miljöåtgärder påverkar elproduktion, elberedskap och reglerkraft som vattenmyndigheterna behöver för arbetet med att KMV-förklara vattenförekomster”.

SVAF:s kommentar:

Som angetts tidigare i denna skrivelse gäller att de ändringar som regeringen kom att besluta inte medför någon förbättring för möjligheterna att förmå vattenmyndigheterna att besluta om KMV vid vattenförekomster med småskalig vattenkraft. De skrivningar som valdes i ändringarna i vattenförvaltningsförordningen är endast tillämpliga för den storskaliga vattenkraftens förutsättningar. I stället riskerar de av regeringen införda skrivningarna att aktivt missgynna den småskaliga vattenkraften eftersom vattenmyndigheterna och länsstyrelserna högst troligt kommer att tolka regeringens ändringar motsatsvis. D.v.s. att om förutsättningarna i en vattenförekomst inte uttryckligen omfattas av skrivningarna i 4 kap. 3 a § i vattenförvaltningsförordningen så är det uteslutet med KMV, då gäller GES och alla möjliga åtgärder ska vidtas för att nå GES. Vilket kommer att medföra kostsamma passagelösningar utan någon egentlig biologisk nytta på många platser, d.v.s. den totala motsatsen mot vad syftet med miljöanpassningarna är. Så kort sagt, även här föreligger en kraftig avvikelse mellan det verkliga utfallet och vad som anges i PM:en.

För att reellt möjliggöra KMV-förklaring av vattenförekomster med småskalig vattenkraft (<10 MW) är det nödvändigt med de ändringar i förordningstexten som SVAF föreslagit i yttrandet

2024-11-21. Ändringar behövs avseende alla de tre processtegen (väsentligt ändrad fysisk karaktär, betydande negativ påverkan på verksamheten och annat sätt) för en KMV-förklaring, som inkluderar småskalig vattenkraft och andra verksamheter med lokal och regional betydelse.

4. Äldre rättigheter ska gälla

Från PM:en:

”Medel avsattes för en bokstavsutredare att se över frågan om äldre rättigheter. Avgöranden från Högsta domstolen och Mark- och miljööverdomstolen på senare tid bekräftar att äldre rättigheter jämföras med tillstånd och att verksamheter som bedrivs med stöd av äldre rättigheter kan omprövas. Avgörandena bekräftar också att det ställs lägre beviskrav i frågan om vad äldre rättigheter omfattar än när det gäller tillstånd. HD slår bland annat fast att en vattenverksamhet kan anses vara bedriven med stöd av urminnes hävd eller annan sådan äldre rättighet som avses i 5 a § lagen om införande av miljöbalken även om den teknik som används för att utvinna vattenkraft har förändrats över tid. Det finns därför inte längre något behov av att utreda frågan. Denna inställning har stämmts av med och delas av SVAF”.

SVAF:s kommentar:

Vad som anges i PM:en är i sig inte fel, det var SVAF:s uppfattning om läget under våren 2025. Sedan dess har det tyvärr visat sig att det fortsatt finns stora problem kopplat till de äldre rättigheterna och omprövningarna för moderna miljövillkor. Domstolarna anser, trots avgörandet från Högsta domstolen, att det är långt ifrån säkert att en omprövning kan göras med grund i äldre rättighet.

Senaste exemplet på det nu angivna är Mark- och miljööverdomstolens beslut den 4 juni 2025 i målet ÖM 2170–24. I aktuellt mål gör MÖD bedömningen att det inte var möjligt att genomföra en omprövning för moderna miljövillkor då en verksamhet påbörjades under tiden som 1880 års vattenrättsförordning gällde. Detta med motiveringen:

”Mark- och miljööverdomstolen bedömer således att den rätt att bygga i och nyttja vattnet som enligt 1 § VF tillkom den som hade rådighet över vattnet, så länge inte allmänna eller enskilda intressen påverkades negativt, inte utgör en särskild rättighet enligt 2 kap. 41 § ÄVL med rättskraft som kan bli föremål för en omprövning”.

Målet är överklagat till Högsta domstolen men det är ännu oklart om prövningstillstånd kommer att meddelas. Utöver detta har liknande beslut och uppfattningar uttryckts i ett antal pågående ärenden i mark- och miljödomstolen vilket således leder till att slutsatsen blir att det som anges i PM:en har visat sig vara fel. Möjligheten att genomföra omprövning för moderna miljövillkor med grund i äldre rättighet är fortsatt ifrågasatt av landets domstolar varför åtgärder från regeringen krävs.

5. Miljökvalitetsnormer ska ses över i samverkan.

Från PM:en:

”Den 22 maj 2025 beslutade regeringen ändring i förordningen om vattenverksamheter som innebär att en skyldighet införs för vattenmyndigheterna att se över klassificeringar och miljökvalitetsnormer för berörda vattenförekomster, inklusive bedöma om en vattenförekomst kan förklaras som kraftigt modifierad (KMV) under den samverkan som sker innan verksamhetsutövare ska ge in ansökan om omprövning”.

SVAF:s kommentar:

Den ändring som avses i det som anges i PM:en är den ändring som gjorts av skrivningarna i förordningen om vattenverksamhet och tillförandet av ett tredje stycke i 42 a §. Detta tredje stycke lyder:

”Under samverkan ska de länsstyrelser som är vattenmyndigheter se över klassificeringen av och miljökvalitetsnormerna för de ytvattenförekomster som påverkas av de verksamheter som samverkan avser. Översynen ska särskilt omfatta förutsättningarna för att

1. förklara en vattenförekomst som kraftigt modifierad enligt 4 kap. 3 § vattenförvaltningsförordningen (2004:660), och
2. besluta om mindre stränga krav enligt 4 kap. 10 § vattenförvaltningsförordningen (2004:660)”.

Behovet av denna förordningsförändring har påtalats av SVAF under lång tid. Avsaknad av andra nödvändiga förordningsförändringar gör den i praktiken helt verkningslös för den småskaliga vattenkraften. Detta då det, som nämnts ovan, inte har införts några skrivningar i vattenförvaltningsförordningens 4 kap. som gör att vattenförekomster där småskalig vattenkraft bedrivs ska utpekas som KMV. I stället gäller att de regler som införts klargör att endast i de fall där det finns storskaliga kraftverk med tillhörande regleringsmagasin så ska KMV förklaras. I alla andra fall ska GES gälla. Så det som kommer att ske med anledning av ändringen i förordningen om vattenverksamhet och det nya stycket i 42 a § är endast att vattenmyndigheterna inom ramen för samverkan kommer att slå fast, än tydligare än tidigare, att GES gäller som normsättning. Detta är till stor nackdel för den småskaliga vattenkraften vilket kommer att leda till fördyrningar, fler utrivningar och/eller obestånd hos landets småskaliga vattenkraftägare.

6. Natura 2000 ska inte påverka normsättningen

Från PM:en:

”Lag- och förordningsändringar kopplade till remisspromemorians förslag om undantag från krav enligt art- och habitatdirektivet läggs fram i en lagrådsremiss hösten 2025. Tillhörande förordningar bereds parallellt och beslutas snart efter ikraftträdandet av lagändringarna”.

SVAF:s kommentar:

Frågan om Natura 2000 och omprövningarna för moderna miljövillkor är ännu inte hanterad av regeringen vilket är ett enormt osäkerhetsmoment. Detta då det finns klara tecken som tyder på att om inte en lösning skapas som tillser att möjliggöra omprövningarna utan att Natura 2000 negativt påverkar kraftverk och dammar så riskerar Sverige att tappa långt mycket mera kraft och effekt än vad som har antagits vid skapandet av reglerna som styr omprövningarna. Riskerna med en felaktigt genomförd lösning för Natura 2000 har påtalats inte bara av SVAF utan en rad andra aktörer vid remissen av regeringen PM:en från 2024. Vidare gäller att de avgöranden som kommit från mark- och miljödomstolen i Vänersborg som gäller kraftverk i Suseån klart visar på vad som kommer att ske om inte väl avvägda regler skapas som möjliggör omprövningar utan att Natura 2000 negativt påverkar prövningen. Fram tills en sådan lösning skapas kommer osäkerhet föreligga och detta leder till stor negativ påverkan på omprövningarna över lag.

7. HARO-värden också för mindre vattendrag

Från PM:en:

”Regeringen uppdrog den 22 maj 2025 åt berörda myndigheter att bedöma behovet och konsekvenserna av att omfördela HARO-värdena mellan huvudavrinningsområden, ta fram förslag till enskilda HARO-värden för de huvudavrinningsområden som i dag har ett gemensamt HARO-värde och beskriva konsekvenserna av att bestämma HARO-värden även för dessa områden, samt ta fram förslag till nedbrytning av HARO-värdet inom respektive huvudavrinningsområde på mindre geografiska områden, på den nivå som tar minsta mängd elproduktion i anspråk, och beskriva konsekvenserna av en sådan nedbrytning”.

SVAF:s kommentar:

Regeringen har, via uppdraget till SvK och STEM, skjutit denna fråga framför sig. De regler som infördes inför återstarten av omprövningarna innehåller inga förändringar av det slag som SVAF föreslagit utan möjligen kan detta komma att omfattas av utredningen som SvK och STEM ska utföra. Att i det läget från regeringens sida återstarta omprövningarna trots att det saknas en viktig beståndsdel för att omprövningarna ska kunna genomföras på ett bra sätt är direkt oansvarigt. Konsekvensen riskerar att bli att innan SvK och STEM har presenterat sina slutsatser och dessa omsatts i faktiska förändringar så har ett mycket stort antal kraftverk redan lämnat in ansökningar om omprövning. I de grupper som ska lämna in ansökningar under 2026 och 2027 finns såväl en hel del stora anläggningar som många små. Hur det ska kunna anses rimligt att de kraftverksägare som har oturen att ligga tidigare i tidsordningen för omprövningar ska drabbas

av att regeringen inte har lyckats hantera aktuell fråga inom ramen för pausen är för SVAF helt obegripligt och ett klart tecken på att regeringen har misslyckats med det man förutsatte sig att göra under pausen.

SVAF poängterar att i begreppet ”enskilda HARO-värden” måste ingå också biflöden till de stora avrinningsområdena.

8. Även mindre kraftverk bidrar med reglerförmåga

Från PM:en:

”Den vägledning som ska tas fram inom ramen för det uppdrag som beslutades den 22 maj 2025 ska bland annat beskriva hur bedömningen av en småskalig vattenkraftanläggnings lokala eller regionala betydelse för en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel ska göras ur ett försörjnings- och beredskapsförmågeperspektiv”.

SVAF:s kommentar:

SVAF kan konstatera att de av regeringen beslutade ändringarna samt uppdraget som getts till SvK och STEM inte bedöms leda till att den småskaliga vattenkraftens bidrag värderas överhuvudtaget. Skälen till denna slutsats har berörts i tidigare punkter i denna sammanställning och behöver inte återupprepas. Det kan bara konstateras att det genom de ändringar som gjorts i vattenförvaltningsförordningen så värdesätts och beaktas inte bidrag på vare sig regional eller lokal nivå. Det enda som värdesätts är bidrag på nationell nivå vilket gör att enbart storskalig vattenkraft är det som värdesätts. Därmed missgynnas småskalig vattenkraft, vilket kommer att göra att det bidrag som kan ges på regional och lokal nivå när det gäller reglerförmåga riskerar att gå om intet.

9. Samverkan måste fås att fungera

Från PM:en:

”I remisspromemorian föreslogs två förordningsändringar för en förbättrad samverkan. Det ena ändringen beslutades av regeringen de 22 maj 2025 och innebär att skyldighet införs för vattenmyndigheterna att, under den samverkan som sker innan verksamhetsutövare ska ge in ansökan om omprövning, se över klassificeringar och miljökvalitetsnormer för berörda vattenförekomster, inklusive bedöma om en vattenförekomst kan förklaras som kraftigt modifierad (KMV)”.

SVAF:s kommentar:

En fungerande samverkan är en grundläggande förutsättning för att få till väl fungerande omprövningar som leder till enkla och kostnadseffektiva prövningar och åtgärder. En samverkan

som inte resulterar i samsyn på nödvändiga miljöåtgärder leder till mycket stora problem i form av ökade kostnader, stora konflikter vid hanteringen i domstol och utdömande av kostsamma miljöanpassningar. Sambandet är tydligt och klart på ett sätt som är på gränsen till övertydligt enligt SVAF, att samverkan är nyckeln för genomförandet av omprövningarna för moderna miljövillkor.

Ett övergripande problem för samverkan är det som anges i 42 a § VVF ”är samverkan kring det underlag som behövs för att säkerställa en effektiv prövning”. Vattenmyndigheterna och länsstyrelserna utgår från att verksamhetsutövaren ska ta fram omfattande underlag. Utredningsbördan vältras över på sökanden. Den biologiska nyttan av miljöåtgärder resp. den ekologiska och sociala skadan av åtgärder borde länsstyrelserna ha haft lång tid på sig att beskriva. Det är alltför enkelt för vattenmyndigheterna att avslå en hemställan om lägre normklassning med hänvisning till att underlaget är för dåligt.

Mot bakgrund av detta kan konstateras att de ändringar som regeringen beslutat saknar värde då skrivningarna är allmänt hållna utan substans. Några skrivningar som tvingar länsstyrelserna att aktivt jobba för att tillse att avvägning av miljönyttan ska göras mot produktionen av vattenkraftsel samt övriga samhällsnyttor finns inte, utan det enda som har gjorts är att man infört krav på att vattenmyndigheten ska uttala sig om normsättningen i samverkan. Under samverkan borde vara ett krav att vattenmyndigheterna ska kunna motivera vilken specifik biologisk nytta normsättningen skall leda till. Nuvarande regler som styr normsättningen gynnar inte småskalig vattenkraft. Resultat blir att allt annat än GES är omöjligt att diskutera. Därmed uppstår konflikt med produktionsintresset vilket kommer leda till omfattande processer i domstol och dyra miljöanpassningar, inte sällan utan biologiskt värde. Detta är det centrala skälet till att Vattenkraftens miljöfond återigen har pausat utbetalningarna av medel ur fonden fram till 1 mars 2026. För småskalig vattenkraft är kostnaden för omprövningen vital. Möjligheten för den småskaliga vattenkraften att ligga ute med betydande kostnader för omprövningen är begränsade. Nuvarande situation kommer, i många fall, leda till att förutsättningarna för att driva vattenkraften vidare saknas, med risk för konkurser som följd. Det är alltså av synnerlig vikt att samverkan genomförs på ett betydligt bättre sätt än idag. Inga av de ändringar som regeringen har beslutat bedöms leda till detta.

Ålberga 2025-09-15

Gustaf Hellström
Ordförande